

BADANIE ŚWIADKA W ASPEKCIE JEGO OCHRONY W PROCESIE KARNYM

Radosław Koper

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

BADANIE ŚWIADKA W ASPEKCIE JEGO OCHRONY W PROCESIE KARNYM

Radosław Koper

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Stan prawny na 1 grudnia 2014 r.

Recenzent

Dr hab. prof. UwB Andrzej Sakowicz

Wydawcy

Monika Pawłowska

Magdalena Przek-Ślesicka

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-3479-2

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Rozdział I

Ochrona świadka w procesie karnym – zarys problematyki / 13

1. Uwagi wprowadzające w kontekście badania świadka / 13
2. Racje uzasadniające ochronę świadka / 14
3. Ochrona świadka a funkcja gwarancyjna procesu karnego / 17
4. Zakres podmiotowy ochrony świadka / 25
5. Obowiązki świadka a zakres ochrony / 32

Rozdział II

Pojęcie, istota i podstawy aksjologiczne badania świadka / 42

1. Definicja badania (badań) / 42
2. Wyodrębnienie dóbr podlegających ochronie / 48
3. Nietykalność osobista / 49
  - 3.1. Uwagi ogólne / 49
  - 3.2. Nietykalność osobista a wolność osobista / 50
  - 3.3. Nietykalność osobista a tożsamość i integralność / 57
  - 3.4. Dwa wymiary nietykalności osobistej / 59
  - 3.5. Definicja nietykalności osobistej / 65
  - 3.6. Meandry ochrony nietykalności osobistej a badania świadka / 65
4. Prywatność / 68
5. Wolność osobista / 74

Rozdział III

Dopuszczalność badania świadka / 82

1. Pojęcie dopuszczalności / 82

2. Oględziny ciała, badania lekarskie i psychologiczne / **83**
  - 2.1. Badania jako środek służebny w aspekcie oceny wiarygodności zeznań / **83**
  - 2.2. Udział biegłego lekarza lub biegłego psychologa podczas przesłuchania / **91**
    - 2.2.1. Uwagi wprowadzające / **91**
    - 2.2.2. Warunki udziału biegłego lekarza lub biegłego psychologa / **94**
  - 2.3. Oględziny ciała, badania lekarskie i psychologiczne za zgodą świadka / **114**
    - 2.3.1. Uwagi ogólne / **114**
    - 2.3.2. Oględziny ciała / **115**
    - 2.3.3. Badania lekarskie i psychologiczne / **118**
    - 2.3.4. Zgoda świadka / **119**
  - 2.4. Udział biegłego lekarza lub biegłego psychologa w eksperymencie procesowym / **123**
3. Badania przesiewowe (porównawcze) / **124**
  - 3.1. Ustalenia terminologiczne / **124**
  - 3.2. Cele badań a problem dopuszczalności objęcia świadka zakresem badania / **125**
  - 3.3. Potrzeba wyodrębnienia warunków badań / **132**
4. Badania poligraficzne (wariograficzne) / **142**
  - 4.1. Dopuszczalność *in abstracto* / **142**
  - 4.2. Obowiązujące regulacje prawne / **149**
    - 4.2.1. Uwagi wprowadzające / **149**
    - 4.2.2. Cele badań / **150**
    - 4.2.3. Warunki badań / **162**

Rozdział IV

Świadkowie szczególnego rodzaju – specyfika dopuszczalności badania / 167

1. Uwagi wprowadzające / **167**
2. Osoby z zaburzeniami psychicznymi / **168**
  - 2.1. Przesłuchanie z udziałem biegłego psychiatry lub biegłego psychologa / **168**
  - 2.2. Problem dopuszczalności badań psychiatrycznych / **171**
3. Pokrzywdzony / **180**
  - 3.1. Status procesowy pokrzywdzonego a formy i szczególne cechy badania / **180**

- 3.2. Badania służące do ustalenia karalności czynu / 182
- 3.3. Badania psychologiczne / 190
- 3.4. Badania psychiatryczne / 192
- 4. Małoletni / 195
  - 4.1. Ogólne uwarunkowania przeprowadzania badania / 195
  - 4.2. Badania w trybie art. 192 § 2 i 4 k.p.k. a specyfika przesłuchania małoletniego / 197
  - 4.3. Szczególne uregulowania dotyczące małoletniego / 206
  - 4.4. Problem ekspertyzy psychologicznej w sprawach o przestępstwa seksualne / 213
  - 4.5. Problem sposobu wyrażania zgody przez małoletniego / 215
- 5. Inne osoby / 217

Rozdział V

Zakaz przeprowadzania badania / 221

- 1. *Ratio legis* / 221
- 2. Zakres obowiązywania / 224
  - 2.1. Granice przedmiotowe / 224
  - 2.2. Aspekty podmiotowe / 232

Rozdział VI

Tryb zarządzania i przeprowadzania badania oraz jego skutki / 243

- 1. Decyzja o zarządzeniu badania / 243
- 2. Podmioty przeprowadzające badania / 246
- 3. Badania w ramach tzw. dochodzenia w niezbędnym zakresie / 252
- 4. Wymogi gwarancyjne podczas przeprowadzania badania / 256
- 5. Reguła jednokrotnego poddania świadka badaniom / 261
- 6. Realizacja reguły udzielania informacji / 264
- 7. Korzystanie z pomocy pełnomocnika / 267
- 8. Kontrola odwoławcza badań / 271
- 9. Problem wykorzystania wyników badania / 278

Rozdział VII

Konsekwencje niepodporządkowania się przez świadka obowiązkowi badania / 296

1. Istota zagadnienia / **296**
2. Środki przymusu / **299**
  - 2.1. Rodzaje środków możliwych do zastosowania / **299**
  - 2.2. Kary pieniężne / **300**
  - 2.3. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie / **304**
  - 2.4. Aresztowanie / **316**
3. Stosowanie przymusu bezpośredniego / **325**

Wnioski końcowe / **337**

Bibliografia / **343**

Wykaz skrótów

Akty prawne

- c.p.p.** Codice di procedura penale – Decreto del Presidente della Repubblica z dnia 22 września 1988 r. (kodeks postępowania karnego Włoch)
- EKPC** Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.p.k. z 1928 r.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 33, poz. 313 z późn. zm.)

- k.p.k. z 1969 r.** ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96 z późn. zm.)
- k.r.o.** ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- nowela czerwcową** ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 849)
- nowela wrześniowa** ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247)
- u. Pol.** ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.)
- u.ś.k.** ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 232 z późn. zm.)
- u.ś.p.b.** ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. poz. 628 z późn. zm.)

Zbiory orzecznictwa, czasopisma

- Ann. UMCS** Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- AUL** Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica
- AUW** Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
- CzPKiNP** Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- GSP** Gdańskie Studia Prawnicze
- KZS** Krakowskie Zeszyty Sądowe

M. Prawn.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPIKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	Państwo i Prawo
PK	Problemy Kryminalistyki
PPK	Problemy Prawa Karnego
Pr. Czł.	Prawa Człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe
Probl. Praw.	Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Pol.	Przegląd Policyjny
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
PWK	Problemy Współczesnej Kryminalistyki
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNASW	Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych
ZNIBPS	Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego

Organy orzekające

ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	sąd apelacyjny

SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

Rozdział I

Ochrona świadka w procesie karnym – zarys problematyki

1. Uwagi wprowadzające w kontekście badania świadka

Tematyka karnoprosesowego badania świadka łączy się z różnymi punktami odniesienia, stanowiącymi odzwierciedlenie zakresu jej oddziaływania. Jedną z możliwych, ale dość istotnych i znamienych kategoryzacji w tym zakresie wiąże się z wyodrębnieniem podmiotów, dla których owo badanie nie jest kwestią obojętną w aspekcie ich sytuacji prawnej. W ramach doprecyzowania należałoby dodać, że są to podmioty połączone stosunkiem prawnym, jaki zawiązał się w wyniku podjęcia decyzji o przeprowadzeniu badania.

Rozpatrując zatem wspomniane zagadnienie od strony potrzeb procesowych analizowanych przez organy procesowe, nie sposób wykluczyć celowości i zasadności przeprowadzania takiego badania w ramach postępowania karnego. Spojrzenie na to zagadnienie przez pryzmat jednostki poddanej badaniom zmienia optykę do tego stopnia, że determinuje rozważanie konieczności ochrony świadka. Niebagatelne znaczenie ma bowiem okoliczność, że mamy do czynienia z czynnościami stanowiącymi określone dolegliwości, przykrości czy uciążliwości wobec świadka, ingerującymi w sferę jego swobód obywatelskich. W grę wchodzi podjęcie problemu, który jest niemożliwy do rozwiązania w takim zakresie i na takich zasadach, jak kwestia procesowej potrzeby dokonywania tych badań. Innymi słowy, zdecydowanie łatwiej jest – tak w sensie propagandowym, jak i normatywnym – formułować tę potrzebę i zadekretować ją w przepisach, gdyż wpisuje się w nurt waż-

kich zadań realizowanych przez państwo. Wytyczanie granic ochrony świadka podlegającego badaniom musi natomiast uwzględniać te wszystkie uwarunkowania i czynniki, które już mieszczą się w ramach celów i struktury procesu karnego. Można więc zaryzykować tezę, że punkt ciężkości problematyki badań świadka tkwi w poszukiwaniu generalnego wzorca ochrony tego podmiotu w relacji do potrzeb procesowych. Tym sposobem to, co apriorycznie wydaje się niemożliwe (w sensie urzeczywistnienia), musi być należycie dostrzeżone i uwzględnione w wyniku przeprowadzenia konfrontacji z realiami i założeniami procesowymi.

Przedmiotem niniejszej monografii jest więc zagadnienie karno-procesowego badania świadka, ale w kontekście uwypuklającym poszukiwanie optymalnego standardu ochrony tego podmiotu. Dla tak zarysowanego kierunku rozważań punktem wyjścia jest jednak przedstawienie zasadniczego tła problemu. Warto zatem zwrócić najpierw uwagę na ogólne uwarunkowania konieczności ochrony świadka w postępowaniu karnym.

2. Racje uzasadniające ochronę świadka

Rozważanie postulatu ochrony świadka w procesie karnym stanowi kontrapunkt dwóch zasadniczych okoliczności. Pierwszą z nich jest szczególnie rola zeznań świadków w systemie środków dowodowych współczesnego postępowania karnego. Druga dotyczy rangi tych zeznań z punktu widzenia rozstrzygnięcia co do przedmiotu procesu.

Nie da się ukryć, że w większości postępowań karnych świadkowie należą do podstawowych źródeł dowodu, mimo technizacji życia społecznego i rozwoju kryminalistyki, umożliwiającego szersze zastosowanie dowodów rzeczowych czy ekspertyz wykonywanych przez biegłego¹. Jest to w zasadzie prawidłowość o charakterze *constans*, choć przyczyn tego stanu rzeczy trudno byłoby dopatrywać się wyłącznie w potencjal-

---

¹ R. Kmieciak, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 315; K. Otłowski, *Przesłuchanie świadka w postępowaniu przygotowawczym*, Probl. Praw. 1973, nr 6, s. 23; R. Górecki, *Rola i znaczenie dowodowe zeznań świadka w procesie karnym*, NP 1980, nr 4, s. 83–85; K. Sitkowska, *Świadek w procesie karnym. Komentarz. Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Akty normatywne*, Bielsko-Biała 1999, s. 19; E. Gruza, *Pojęcie świadka w procesie karnym*, PK 2002, nr 235, s. 9; *idem*, *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym. Problematyka kryminalistyczna*, Kraków 2003, s. 53–56.

nie szerokiej (na ogół) dostępności osobowych źródeł dowodowych, stosunkowej łatwości we wprowadzeniu ich do procesu czy w funkcjonujących w tym zakresie przyzwyczajeniach praktyki. Niebagatelne znaczenie ma ta cecha dowodu z zeznań świadka, która nadaje mu charakter środka, z którego nie sposób zrezygnować, polegająca na poznaniu fragmentów, epizodów czy w ogóle szczegółów relacji międzyludzkich. Ta generalna właściwość koresponduje z przedmiotem badania w procesie karnym, oscylującym zawsze wokół pewnego zdarzenia wynikającego ze stosunków interpersonalnych konkretnych osób. Zeznania stanowią więc oczekiwaną formę komunikacji z organem procesowym, zdatną wywołać – za pośrednictwem mowy – w umyśle prokuratora lub sędziego obraz hipotetycznego czynu, przyczyniając się do tego, że przez narrację faktów określone wiadomości w sposób natychmiastowy i bezpośredni zostaną objęte percepcją tych podmiotów, do których należy ustalenie i wyjaśnienie wskazanych faktów². W opisywanym zakresie mówimy o dowodzie, który przy wszystkich swoich wadach lub niedoskonałościach, będących zresztą odbiciem słabości ludzkiej natury, oferuje organowi procesowemu zindywidualizowaną i niepowtarzalną w sensie jednostkowym relację, mającą przybliżyć ten organ do prawdy w procesie.

W tym kontekście dotykamy drugiej okoliczności. Chodzi, rzecz jasna, o siłę oddziaływania zeznań składanych przez świadków w aspekcie treści rozstrzygnięcia finalizującego postępowanie karne. Skoro bowiem zasadniczą funkcją procesową świadka jest dostarczenie organowi procesowemu informacji determinujących poznanie prawdy o analizowanym zdarzeniu³, prawdy warunkującej z kolei wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego, nie ulega wątpliwości, że fakt częstego sięgania po ten dowód w toku procesu sytuuje zeznania świadka w roli podstawowego regulatora możliwości i zakresu dokonywania prawdziwych ustaleń faktycznych. Zasadność tej tezy nie zostanie osłabiona, gdy zwrócimy

---

² P. Corso (red.), *Commento al codice di procedura penale*, Piacenza 2008, s. 753.

³ Na przykład J. Stańda, *Stanowisko świadka w polskim procesie karnym*, Warszawa 1976, s. 11; W. Michalski, *Świadkowie jako przedstawiciele społeczeństwa w procesie sądowym* (w:) S. Waltoś (red.), *Świadek w procesie sądowym*, Warszawa 1985, s. 30; R. Górecki, *Świadek w postępowaniu przygotowawczym*, Warszawa–Poznań 1987, s. 21; P. Tomaszewski, *Uwagi o dowodzie z zeznań świadka w postępowaniu przygotowawczym*, WPP 1985, nr 4, s. 440; B. Hołyst, *Psychologiczne i społeczne determinanty zeznań świadków*, Warszawa 1989, s. 28–29.

Radostław Koper – doktor habilitowany nauk prawnych, pracownik Katedry Prawa Karnego Procesowego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autor kilkudziesięciu publikacji o charakterze naukowym i dydaktycznym z zakresu postępowania karnego oraz prawa prasowego, w tym opracowania *Jawność rozprawy głównej a ochrona prawa do prywatności w procesie karnym* (Warszawa 2010).

■ Książka stanowi pierwsze w polskiej literaturze karno-procesowej kompleksowe studium monograficzne badania świadka w postępowaniu karnym. Prezentowane rozważania wpisują się w niezwykle ważny i wciąż aktualny nurt ochrony praw jednostki.

■ W opracowaniu omówiono takie zagadnienia jak:

- dopuszczalność badania świadka,
- tryb zarządzania i przeprowadzania badania,
- konsekwencje niepodporządkowania się przez świadka obowiązkowi badania.

■ Publikacja zawiera przegląd i ocenę orzecznictwa sądowego oraz poglądów doktryny dotyczących tematyki badania świadka.

■ Opracowanie przeznaczone jest zarówno dla praktyków – sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, jak i teoretyków prawa. Będzie stanowić cenną lekturę dla aplikantów zawodów prawniczych, a także wszystkich innych osób zainteresowanych problematyką procesu karnego.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3479-2

9 788326 434792

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9788326434792 W01P01